

GÖTEBORGS UNIVERSITET
LITTERATUR, IDÉHISTORIA OCH RELIGION

"Berättelsen om Hedvig och hennes son"
En narratologisk analys av en berättelse
i Lars Ahlins *Natt i marknadstältet*

"Berättelsen om Hedvig och hennes son"
A Narratological Analysis of a Story
in Lars Ahlin's *Natt i marknadstältet*

Karin Henning

Kandidatuppsats

Termin: HT 2013

Kurs: LV1310, Uppsatskurs, 15 hp

Nivå: Kandidat

Handledare: Christer Ekholm

Abstract

Bachelor thesis in Comparative Literature

Title: "Berättelsen om Hedvig och hennes son": A Narratological Analysis of a Story in Lars Ahlin's *Natt i marknadstältet*

Author: Karin Henning

Academic term and year: Autumn 2013

Department: Department of Literature, History of Ideas, and Religion

Supervisor: Christer Ekholm

Examinor: Eva Borgström

Keywords: Lars Ahlin; *Natt i marknadstältet*; narratology

Natt i marknadstältet is considered as one of Lars Ahlin's most significant works of fiction. The novel is complex in structure and meaning, containing numerous stories and characters entangled with the main story. One of these stories is the subject of this essay: "Berättelsen om Hedvig och hennes son". The story has been widely discussed within a theological and literary discourse, but so far no previous cohesive reading has been done. This essay is an approach to broaden the understanding of this elusive story. Narratology is used as methodological basis, with concepts from Gérard Genette's *Narrative Discourse*. The reading is done within a theological Christian setting.

The textual analysis, based on Genette, is divided into three parts: 'tense', 'mood' and 'voice'. The temporal analysis illustrates the narrative's slowing up, leading the reader into the intense scene of atonement. This is discussed in more depth since previous readings often interpret the story as a tale of redemption, neglecting the last lines of Joel's animosity. 'Mood' is investigated with regard to distance and perspective. All though no focalization is observed, the character Hedvig is interpreted as the story's central persona. A parallel between the characters Hedvig and the main story's Paulina is further discussed, with respect to the general view of the characters' ideological function. As for 'voice' three different intertwined narrators are observed, leading to the conclusion of a complex narrative structure, including so called metalepsis. This 'play' with different narrative levels opens for an interpretation where the text 'deconstruct' the illusive effect, leading the text's form of address directly to the reader. This is also discussed in conjunction with the function of the metadiegetic narrative. "Berättelsen om Hedvig och hennes son" is interpreted as a parable of moving through 'death' to life.

Innehåll

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte.....	5
1.2 Avgränsningar.....	5
1.3 Teori och metod.....	5
1.4 Tidigare forskning.....	8
1.4.1 Gustaf Wingrens recension och samtalet i Sigtuna.....	11
1.5 Disposition.....	13
2. <i>Natt i marknadstältet</i> och berättelsen.....	14
2.1 <i>Natt i marknadstältet</i>	14
2.2 "Flickan som helst ville leva".....	15
2.3 "Berättelsen om Hedvig och hennes son".....	16
3. Narratologisk analys av "Berättelsen om Hedvig och hennes son".....	17
3.1 Den narrativa tiden.....	17
3.2 Modus – närhet och distans.....	19
3.3 Modus – fokalisering, perspektiv och karaktäriserande språk.....	20
3.4 Röst – berättare och lyssnare.....	21
3.5 Röst – den metadiegetiska berättelsen.....	22
4. Reflektioner efter den narratologiska analysen.....	24
4.1 Liknelsen – från död till liv.....	24
4.2 Hedvig och Paulina – gestaltning och/eller idé.....	25
4.3 Betydelsen av slutet och tidigare läsningar.....	25
5. Avslutning.....	27
Litteratur.....	28

1. Inledning

Natt i marknadstältet räknas som ett av Lars Ahlins (1915–97) mest betydande verk.¹ Romanen kom ut 1957, under en mycket produktiv period i Ahlins författarskap, och då författaren redan hade flera uppmärksammande romaner och novellsamlingar bakom sig. *Natt i marknadstältet* är ett komplext och rikt verk som ger möjligheter till en uppsjö av både litteraturvetenskapliga och teologiska ingångar. Ramberättelsen är en odysseisk kärlekshistoria med en början och ett slut, men i romanen finns också ett myller av karaktärer, berättelser och utvecklingar. När jag först läste romanen väckte en av dessa berättelser min förundran: den gripande skildringen av strykerskan Hedvig och hennes son Joel. Hedvigs son är förlamad sedan hon tappat honom i golvet som barn. Därefter bär Hedvig sin son, sin skuld och sonens hat genom en stor del av berättelsens dryga tjugo sidor. Berättelsen innehåller element som finns i romanen i stort – tanken om nåden, det absoluta människovärdet, doptanken och den lutherska synen på arbetet. Men vid en första genomläsning är det som om historien skaver – hur ska man egentligen förstå berättelsen? Den innehåller en tydlig stegring fram till den centrala scen där Hedvig och Joel äntligen når fram till varandra – men vad är det egentligen som händer? Och hur skall slutet förstås? Joel återgår trots allt till sin förborgade vresighet och bygger nya murar runt sig. Det finns också något 'störande' i själva berättarsituationen. I romanen berättas historien av den trettonåriga pojken Zackarias för en artonårig flicka med två självmordsförsök bakom sig. Detta gör Zackarias när han ser att "hon hade förlorat orienteringsförmågan och blivit ett skräp för vindarna. Utan roder, utan mål, utan framtid".² Hur ska man förstå detta upplägg?

Efter att ha läst en artikel i den teologiska kulturtidskriften *Vår Lösen* blev mitt intresse än större, i takt med en tilltagande känsla av oro och osäkerhet.³ Artikeln återger ett samtal mellan olika framstående teologer och litteraturvetare och de vittnar alla om berättelsens komplexitet och mångtydighet. Det är en text som verkar bära fram en motsträvighet och ovilja att bli tolkad och förstådd; en text som väcker mer frågor än svar. Eva Haettner Aurelius sammanfattar det med orden: "Berättelsen är fundamentalt

---

¹ Se till exempel Bernt Olsson och Ingemar Algulin, *Litteraturens historia i Sverige* (3. uppl., Stockholm, 1994) s. 511 och Gunnar D Hansson, "Sjung för de dömda – från Tåbb till Johannes" i *Den svenska litteraturen. 5, Modernister och arbetardiktare : 1920-1950*, red. Lars Lönnroth och Sven Delblanc (Stockholm, 1989) s. 252.

² Lars Ahlin, *Natt i marknadstältet* (Stockholm, 1957) s. 61. Hänvisningar till detta verk ges härefter inom parentes i den löpande texten.

³ Carl Axel Aurelius och Gunnar D. Hansson, "Livets långa brudslöja", *Vår lösen*, 1999:1, s. 6-13. Artikeln fortsätter i Beata Agrell et al., "Kärleken i vredens mask, vreden i kärlekens", *Vår lösen*, 1999:2, s. 131-46.

oreducerbar, man kan inte hitta en harmoniserande tolkning.”⁴ Men svårigheterna utlovar också en spännande resa, som Beata Agrell uttrycksfullt formulerar det:

Texterna blir på så vis översättliga; de går inte att ta till sig automatiskt som omedelbar hjälp eller tröst eller sanning. De pekar ut det som verkligheten är svårt och som det gäller att både reflektera över och införliva i sin kropp, ungefär som Hedvig införlivar sin skuld: hindret öppnar i själva verket vägen. Men upptäckten av vägen är den resandes uppgift.⁵

1.1 Syfte

Att ge sig i kast med en läsning av en text som, i den tidigare forskningen, beskrivs med närmast mystiska övertoner kan i sig vara ett tillräckligt litteraturvetenskapligt ändamål. Vad jag vill, i min närläsning, är att undersöka vad i texten som skapar ambivalens och peka på möjliga läsningar och tolkningar. Det finns gott om läsningar av berättelsen och många olika idéer och uppslag, men ingen sammanhållen, grundlig närläsning – den luckan avser jag att försöka fylla. Finns det öppningar till förståelse om man studerar hur berättelsen hänger ihop med verket som helhet? Vad innebär traderingen/berättarperspektivet för tolkningen?

1.2 Avgränsningar

I mitt arbete har jag gjort en mycket tydlig avgränsning i det att jag undvikit Lars Ahlins egna litteraturteoretiska texter. När jag började inläsningsarbetet av den tidigare forskningen upptäckte jag ganska snabbt att den ’ahlinska estetiken’ varit central i förståelsen av hans texter. Till en början styrdes mitt val framför allt av den begränsade tidsram som uppsatsarbetet innebär, men efterhand blev det allt mer spännande att ställa sig utanför den tänkta (och kanske spekulativa) författarintentionen. Det kan säkert ha omkullkastat fruktbara läsningar, och helt har jag – genom läsningarna av de tidigare tolkningarna – förmodligen inte kunnat värja mig från författarens uttalade poetik.

1.3 Teori och metod

Det finns flera läsararter att anlägga på berättelsen.⁶ I avsnittet om tidigare forskning kommer det bli tydligt att det finns en betydande religiös tolkningstradition av Ahlin (och *Natt i marknadstället*). Utan att själv ha några fördjupade kunskaper inom teologi så är det framför allt den vägen som även jag kommer att följa. I det första mötet med romanen var de kristna motiven de första jag uppmärksammade och det är också det område som väckt mitt intresse i mötet med Ahlin.

---

⁴ Ib., s. 133.

⁵ Ib., s. 143.

⁶ Jag misstänker att till exempel psykoanalytisk teori skulle kunna vara fruktbar i tolkningen av motiv som moderskap, symbios och skuld.

Vad gäller metod har jag valt att arbeta med narratologiska verktyg, som jag tror kan passa den här typen av textnära analyser.⁷ Grunden för narrativ analys är studiet av hur intrigen eller berättelsen ('narrative') förhåller sig till den av berättelsen konstruerade och kronologiskt ordnade historien ('story'). Jag har hämtat begrepp och metoder från Gérard Genettes analys av Proust i *Narrative Discourse*.⁸

Genette skiljer mellan narrativets tid, modus och röst ('tense', 'mood' och 'voice'). Vad gäller begreppet tid intresserar sig Genette bland annat för de tempoförskjutningar som uppstår när den narrativa tiden och historiens tid skiljer sig åt.⁹ I själva verket är de ju alltid åtskilda i den skrivna berättelsen, på grund av att man som läsare aldrig kan återskapa den exakta tid som berättelsen gestaltar. Det närmaste man kommer är en dialog där vi följer ett samtal ord för ord, men – till skillnad från film och teater – blir alltid den individuella läsaktens unik i sitt tempo. Återgivningen av en dialog är vad som vanligen kallas scenisk gestaltning ('scene' hos Genette) och den fungerar som temposänkande och fördröjande; den narrativa tiden och historiens tid närmar sig varandra. I den andra ändan finns summeringen ('summary'), där en berättare kan sammanfatta ett långt skeende i några få meningar.¹⁰ Då har den narrativa tiden och historiens tid fjärrat sig från varandra. Genette för in ytterligare två viktiga tempoangivelser: den deskriptiva pausen och ellipsen.¹¹ En deskriptiv paus kan till exempel innehålla långa beskrivningar av miljöer eller personer, *men den förmedlar inget om själva historiens tid*. Den narrativa tiden fortgår, texten fortsätter och läsaren vänder blad, men i avseende på berättelsens utveckling *har ingenting hänt*. Motpolen till den deskriptiva pausen är den så kallade ellipsen. En ellips är ett utelämnade av något där man som läsare förväntas förstå, av sammanhanget, att det har hänt något. Berättelsens tid har fortgått utan vår medverkan. Det kan till exempel handla om ett nytt stycke eller kapitel där plötsligt flera år förflutit. De här förskjutningarna i tid mellan berättelse och historia bestämmer tempot och rytmen i berättandet. Det är spännande att följa Genettes tankar om hur man kan koppla ett narrativ till en litterär musikalitet, där dynamiken skapas genom tempoförskjutningarna.

Under modus ('mood') samlar Genette analyser som beskriver det sätt som narrativet berättas på.¹² Vilken hållning har berättandet? Är det en detaljerad skildring eller inte? Sker berättandet på ett distanserat sätt? Är det begränsat till något (eller någons)

---

⁷ Metoden innehåller bland annat redskap för att studera relationer mellan berättarnivåer och metaberättelser.

⁸ Gérard Genette, *Narrative Discourse : An Essay in Method* (övers. Jane E. Lewin, Ithaca, N.Y., 1980).

⁹ Ib., s. 87f.

¹⁰ Ib., s. 94.

¹¹ Ib., s. 99ff.

¹² Ib., s. 161ff.

perspektiv? Vad gäller *distans* skiljer Genette mellan berättandet av händelser och berättandet av ord.¹³ Berättandet av händelser innebär att icke-verbala händelser skrivs om till något verbalt, och det upplevs ofta mer distanserat. Berättandet av ord upplevs mindre distanserat, men det finns gradskillnader mellan det (åter)-berättande talet, indirekta talet och det dramatiska talet. Det sistnämnda skapar minst distans genom att berättaren i stort sett är osynlig. Genette menar att den moderna romanen, genom till exempel bruket av den inre monologen, helt frigjort sig från ”narrative patronage”.¹⁴ Genom det direkta talet är berättaren helt utplånad och karaktären har ersatt berättaren. I det fria indirekta talet talar karaktären genom berättaren: ”the two instances are then merged”.¹⁵ Genette menar också att det är viktigt att uppmärksamma idiolekter och andra stilistiska analyser av karaktärerna. Själva talet och sättet att uttrycka sig kan säga något om personernas karaktär.

Under modus belyser också Genette berättandets *perspektiv*.¹⁶ Han skiljer mellan intern, extern och ingen fokalisering. Vid icke- eller nollfokalisering (”nonfocalized” eller ”zero focalization”) kommer blicken utifrån, företrädd av en allvetande berättare som vet allt om karaktärerna i diegesen. Detta obegränsade perspektiv är den vanligaste varianten i narrativ. Vid intern fokalisering begränsas den information som ges i berättelsen till en karaktärs synfält och medvetande. Som läsare får vi därmed i princip inte veta mer om händelserna och karaktärerna än vad den fokaliserade karaktären själv ser, upplever och säger. Även extern fokalisering innebär att blicken kommer utifrån men, till skillnad från icke-fokalisering, är perspektivet här begränsat, på så vis att karaktärernas ’inre’ inte beskrivs – det externa fokaliserade berättandet registrerar, observerar och noterar de ’yttre’, externa händelserna men har inte tillgång till karaktärernas tankar, känslor och upplevelser annat än i den mån detta kommer till uttryck exteriört.¹⁷

Vad gäller berättarröster (’voice’) introducerar Genette en rad begrepp som i det närmaste blivit legio inom litteraturvetenskapen. Han skiljer mellan berättare som står utanför (extradiegetisk) och innanför (intradiegetisk) den berättade världen (diegesen). En berättare kan stå utanför i berättarögonblicket, men ändå medverka som person i diegesen (homodiegetisk), eller inte alls medverka (heterodiegetisk). Vidare beskriver Genette olika nivåer i ett narrativ, där till exempel en insprängd berättelse benämns metadiegetisk.

---

¹³ Ib., s. 164ff.

¹⁴ Ib., s. 174.

¹⁵ Ib., s. 174.

¹⁶ Ib., s. 185ff.

¹⁷ Ib., s. 189f.

1.4 Tidigare forskning

Ahlinforskningen är omfattande och rymmer både litteraturvetenskapliga, teologiska och filosofiska arbeten. Jag har begränsat mig till de verk som behandlar *Natt i marknadstältet* och har tittat närmare på hur ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” lästs och tolkats.

Erik A. Niensens motivstudie *Lars Ahlin: studier i sex romaner* publicerades redan 1968.¹⁸ Nielsen menar att det återkommande grundmotivet i Ahlins diktning är människans sammanbrott, förtvivlan och hur man som människa väljer att genomleva denna förtvivlan. Om *Natt i marknadstältet* skriver Nielsen att även den, trots sin komplexitet och oöverskådlighet, har ett ”motivens enhet”.¹⁹ Paulina och Leopold gestaltar två olika livshållningar, den realistiska och den idealistiska, och denna motsättning är också en splittring mellan det verkliga och det fantastiska. Nielsen intresserar sig också för romanens komposition och berättandets/berättelsernas funktion. Han observerar att de insprängda berättelserna fyller en stark funktion för karaktärerna i ramberättelsen i det att de inträder när personerna står inför en besvärlig situation. Nielsen menar att berättelserna fungerar som råd, varningar eller kommentarer till personernas liv. Vad gäller ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” skriver Nielsen att det är ”den vackraste och kanske mest skakande berättelsen om döden i hela författarskapet”.²⁰ Han menar vidare att berättelsen gestaltar två olika förhållningssätt till vad det innebär att ”lida brist”.²¹ Budskapet till Klara, som liksom Hedvig och Joel blivit svikna i kärlek, är att hon måste möta både sorgen och glädjen i livet; undflyr man det ena så lär man inte uppleva det andra.

Antologin *Synpunkter på Lars Ahlin* samlar studentuppsatser om Lars Ahlin framlagda vid Uppsala universitet.²² Tre av de fyra uppsatserna behandlar *Natt i marknadstältet*. I **Saga Oscarsons** bidrag uppmärksammas jämlikhetstemat i romanen.²³ Konflikten mellan Paulina och Leopold läser Oscarson som en strid mellan två olika livshållningar, och mordet tolkas som att Paulina tar på sig skulden för Leopolds ’brott’ mot den jämlika kärleksgemenskapen. Oscarson menar också att alla Ahlins romaner tematiserar ”komparationen”: människans behov av att systematisera och gradera tillvaron och våra försök att klättra i samhällets värdestegar.²⁴ Oscarson konstaterar att sidohistorierna och

---

¹⁸ Erik A. Nielsen, *Lars Ahlin : studier i sex romaner* (övers. Jan Gehlin, Stockholm, 1968).

¹⁹ Ib., s. 140.

²⁰ Ib., s. 218.

²¹ Ib., s. 156.

²² Lars Furuland (red.), *Synpunkter på Lars Ahlin* (Stockholm, 1971).

²³ Saga Oscarson, ”Jämlikhetstemat i *Natt i marknadstältet*” i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red. Lars Furuland (Stockholm, 1971), s. 43-90.

²⁴ Ib., s. 79.

karaktärerna ”varierar och konkretiserar huvudpersonernas förhållnings- och tankesätt”,²⁵ och menar att berättelsen om Hedvig och Joel är den mest tillspetsade konkretiseringen av romanens jämlikhetstema. Hedvigs syn på livet och arbetet liknar Paulinas i det att hon ser lidandet som nödvändigt och arbetets offer som en naturlig del av den mänskliga livscykeln. Hon tolkar Hedvigs och Joels försoning som en följd av att Joel fått uppleva kärleken och lidandet, och att han då kan känna igen och möta Hedvig (i sorgen).²⁶

Anna Boëthius analyserar nyckelord och symboler som är gemensamma för romanens olika personer och romanens tematik.²⁷ Boëthius tolkar ensamheten och längtan efter gemenskap som ett genomgående tema i romanen, där kärleken är en väg till befrielse. Hedvig tas upp som ett exempel på en karaktär där människan först blir sann genom att ta på sig sin skuld.²⁸ Boëthius betonar också arbetets betydelse i romanen och tar bland annat upp hur armar och händer blir viktiga i karaktäriseringarna av romanens personer.²⁹ Den sista uppsatsen i antologin är skriven av **Hans-Göran Ekman** och behandlar humorn som begrepp i *Natt i marknadstältet*. Ekman tar upp konstnärsproblematiken så som den framställs i Zackarias gestalt. Genom att stå utanför och betrakta och berätta deltar inte Zackarias i livet. I Paulinas, Klaras och Hedvigs gestalt ser Ekman däremot en hållning *i* och *med* livet, som pekar bort från den estetiska betraktande hållningen.³⁰ Ekman har också behandlat *Natt i marknadstältet* i en tidskriftsartikel från 1976.³¹ I artikeln framhålls sorgens betydelse för romanen, och hur Ahlins karaktärer väljer att hantera ”sorg, brist och saknad”.³²

I **Arne Melbergs** doktorsavhandling *På väg från realismen* (1973) anläggs ett marxistiskt perspektiv på Lars Ahlin. Han menar att det dialektiska mönstret är centralt i den ahlinska texten genom den längtan efter försoning som författarskapet uttrycker. I avhandlingen analyseras också Ahlins medvetna brott mot den borgerliga illusionsromanen där bland annat *Natt i marknadstältet* anges vara ett tydligt exempel. Även Melberg tar upp humorn som livshållning och kärlekens förmåga att övervinna ”det offentliga livets

---

²⁵ Ib., s. 50.

²⁶ Ib., s. 75ff.

²⁷ Anna Boëthius, ”Ensamhet och gemenskap i *Natt i marknadstältet*”, i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red. Lars Furuland (Stockholm, 1971) s. 91–121.

²⁸ Ib., s. 115.

²⁹ Ib., s. 102, 115.

³⁰ Hans-Göran Ekman, ”Humor och ironi i *Natt i marknadstältet*” i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red. Lars Furuland (Stockholm, 1971) s. 122–151.

³¹ Hans-Göran Ekman, ”Att bära sorg: en studie i Lars Ahlins *Natt i marknadstältet*”, *Vår lösen*, 1976:8, s. 404–411.

³² Ib., s. 404.

värdehierarkier”.³³ Berättelsen om Hedvig och Joel analyseras inte i något längre avsnitt. Melberg beskriver berättelsen som gripande och patetisk, och konstaterar också att Zackarias berättar för att ge Klara mer livsmod.³⁴ Det är rakt motsatt **Torborg Lundells** perspektiv på berättelsen. I sin engelskspråkiga översikt över Ahlins författarskap menar hon att Zackarias berättar historien ”to illustrate for the reader her true state of mind”.³⁵ Klara är inte alls så käck och glad som hon framställts, och Lundell menar att hon måste påminnas om livets mörka sidor.

Gunnar D Hanssons bidrag i antologin *Inte bara kampsång* (1979) behandlar i första hand en annan av de insprängda berättelserna i romanen: berättelsen om Kornelius Fält (’Närkingen’). Hansson analyserar olika ’talsituationer’ hos Närkingen och belyser därmed det befriande berättandets roll för romanen som helhet.³⁶

Ett mer teologiskt perspektiv har **Anders Tyrberg** i *Anrop och ansvar* (2002).³⁷ Tyrbergs fokus är framför allt kommunikationen mellan läsare och text och hur estetik och etik hör samman. Tyrberg menar att läsning är ett svar på ett uppfodrande tilltal och att det finns en inskriven vädjan i texten där författaren påkallar uppmärksamhet (ett anrop) utifrån brist och nöd. Detta anrop kopplar Tyrberg sedan teologiskt till Guds anrop till människan och människans anrop till Gud. Tyrberg analyserar fyra romaner av fyra olika författare, varav Lars Ahlins *Natt i marknadstältet* är en. I Tyrbergs tolkning av berättelsen om Joel och Hedvig är de bibliska ordvalen och allusionerna centrala. Han tar bland annat upp ordet ’livsfrukt’ som var det ord som Maria användes i den gamla översättningen av Nya testamentet om sitt havandeskap. Därifrån gör Tyrberg en koppling mellan Jesus och Joel och läser den sistnämnde som en ”invertering av evangeliets Kristus”.³⁸ Joels anrop (”Var är du?”) är en insikt om hans beroende av andra människor.

Teologen **Maria Essunger** disputerade 2005 med en komparativ studie av två romaner av François Mauriac och Lars Ahlins *Natt i marknadstältet*.³⁹ I avhandlingen står begreppet relationalitet i fokus. Det handlar om relationella samband mellan karaktärerna i romanerna, mellan karaktärerna och Gud, mellan del och helhet i romanen och slutligen

---

³³ Arne Melberg, *På väg från realismen : en studie i Lars Ahlins författarskap, dess sociala och litterära förutsättningar* (Stockholm, 1973) s. 178.

³⁴ Ib., s. 179.

³⁵ Torborg Lundell, *Lars Ahlin* (New York, 1977) s. 119.

³⁶ Gunnar D Hansson, ”Ordet i natten : Lars Ahlin, *Natt i marknadstältet*” i *Inte bara kampsång : fjorton analyser av arbetarlitteratur*, red. Birgitta Ahlmo-Nilsson (Lund, 1979) s. 145-158.

³⁷ Anders Tyrberg, *Anrop och ansvar : berättarkonst och etik hos Lars Ahlin, Göran Tunström, Birgitta Trotzig, Torgny Lindgren* (Stockholm, 2002).

³⁸ Ib., s. 95.

³⁹ Maria Essunger, *Kärlekens möjlighet : skönlitterär gestaltning och teologisk reflektion hos François Mauriac och Lars Ahlin* (Uppsala studies in faiths and ideologies, 16. Uppsala, 2005).

mellan själva verket och läsaren. Essunger belyser romanens tematik i fyra centrala begrepp: ensamhet, tystnad, fångenskap och kärlek.⁴⁰ Hon uppmärksammar parallellen mellan huvudberättelsens Paulina/Leopold och Hedvig/Joel. Essunger menar att Hedvig personifierar Luthers kallelselära och att för Joel blir sedan ”det dagliga arbetet också hans kall”.⁴¹

I antologin *Arbets(o)förmåga* (2010) belyser **Christer Ekholm** den jämlikhetstanke och typ av förmoderna samhällsform som romanen gestaltar. Vad gäller ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” menar Ekholm att Joel har förlorat sin arbetsförmåga på ett ’inre’ plan i och med att han fortsätter jämföra sig. Joels självhat bryts genom kärleken till Olga, och först då kan Hedvig och Joel mötas.⁴²

1.4.1 Gustaf Wingrens recension och samtalet i Sigtuna

Avslutningsvis kommer jag här att ta upp ett bidrag som ligger utanför den strikt vetenskapliga dokumentationen, men som inte kan förbises. När *Natt i marknadstältet* kom ut i pocketupplaga 1974 skrev Gustaf Wingren en anmälan i *Sydsvenska Dagbladet* som – mer än 20 år senare - uppmärksammades vid ett seminarium.⁴³ Wingren menar att berättelsen om Hedvig är central för förståelsen av Ahlins gestaltning av den kristna doptanken. Hedvig offerar sig för Joel och ”att i offer dö redan före döden är det enda som ger livet mening.”⁴⁴ I *Natt i marknadstältet* gestaltar både Hedvig och Paulina doptanken, inte enbart genom de yttranden som karaktärerna gör, utan i hur Ahlin framställer deras liv och gärningar.

Seminarieret om ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” hölls i Sigtuna 1997 och hade alltså sin utgångspunkt i Wingrens recension. Inramningen gör att samtalet kretsar kring framför allt teologiska och kristna frågeställningar i relation till berättelsen. Dokumentationen i tidskriften *Vår Lösen* är en avskrift av ett muntligt seminarium och kan inte behandlas som del i den vetenskapliga diskursen, men här framkommer några av de mest intressanta ingångarna till berättelsen.

---

⁴⁰ Ib., s. 15.

⁴¹ Ib., s. 319.

⁴² Christer Ekholm, ”Att vara, att verka, att älska - eller inte : en studie i Lars Ahlins begrepp om (och faktiska) arbete och arbetsförmåga” i *Arbets(o)förmåga : ur ett mångdisciplinärt perspektiv*, red. Lotta Vahlne Westerhäll (Stockholm, 2008) s. 381-398.

⁴³ Gustaf Wingren var professor i teologi vid Lunds universitet och var också verksam som kulturskribent. Anmälan finns återutgiven i Gustaf Wingren, ”Lars Ahlin = evangelium = obegriplighet” i *Tyngd och nåd i svensk skönlitteratur*, red. Greta Hofsten (Lund, 1991). Seminariet finns dokumenterat i tidigare angivna artiklar av Aurelius och Hansson samt Agrell et al.

⁴⁴ Wingren, s. 22. Det kristna dopet är egentligen en symbolisk död där kroppen sänks ner i vatten – människan dör med Kristus – och uppstigandet ur vattnet är sedan en symbol för Kristus uppståndelse och det eviga livet: ”Genom dopet blir allt jordiskt liv jag lever uppståndelseliv”.

Både Carl Axel Aurelius och Gunnar D Hansson funderar över hur berättelsen hänger ihop med verket som helhet, och även i förhållande till de andra insprängda berättelserna.⁴⁵ Gunnar D Hansson menar att man kan anlägga en fyrfaldig läsart på berättelsen: att läsa den som en berättelse i berättelsen (och även då i förhållande till de andra insprängda berättelserna), som en traderad berättelse (faderns berättelse genom sonen Zackarias), som en berättelse om det kommande (efter döden) och slutligen som en muntligt traderad berättelse som på ett plan pekar *bort* från det skrivna ordet, men samtidigt – bland annat genom de framträdande bibelallusionerna – pekar *mot* det skrivna.⁴⁶

Teologen Aurelius menar att berättelsen kan läsas som en korsteologisk berättelse om att se skönheten i det fula och livet mitt i döden.⁴⁷ Aurelius läser berättelsen om Joel och Hedvig som en ”omvänd resa där resan inte går från vardaglighet till helighet, utan det vardagliga *är* det heliga”.⁴⁸ För att belysa sitt resonemang väljer sedan Aurelius att ta upp en av de episoder i berättelser som kanske väcker mest anstöt, och menar att detta är vad berättelsen mynnar ut i: Joel slår till Hedvig och hon upplever ”en ohyggligt glädjeric sorg”. (s. 81)

Beata Agrell tar upp den, vad hon benämner, kontralogiska formen i berättelsen.⁴⁹ Bildspråket rymmer motsatser: Joels händer blir fötter, som blir hovar och som sedan åter blir fötter. I någon mån är världen upp och ner och människan blir ett fyrfota djur.⁵⁰ Agrell menar också att man kan läsa berättelsen som en syndafalls- och passionshistoria. Hedvig *tappar* Joel (fallet), men offerar sig sedan och bär sedan Joel, korset, lidandet och skulden genom livet.⁵¹ Agrell tar upp fler intressanta vägar in i berättelsen. Hon menar att det möte och den förening som sker mellan Joel och Hedvig förutsätter att symbiosen mellan dem bryts och att de uppfattar varandra som individer: ”att se skillnaden till den andre som en likhet”.⁵² Som litteraturvetare uppmärksammar också Agrell de litterära grepp som Ahlin arbetar med. Hon hänvisar här till Wolfgang Iser och de tomrum som aktiverar läsaren och får oss att stanna

---

⁴⁵ Carl-Axel Aurelius är teologie doktor och tidigare biskop i Göteborgs stift. Gunnar D Hansson är professor emeritus vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet.

⁴⁶ Aurelius och Hansson, s. 11.

⁴⁷ Ib., s. 8f. Tanken härstammar från Luthers *theologia crucis* där Gud söks och erfars genom lidandet, korsets väg. I Andra Mosebok begär Moses att få se Gud, men får endast se ”Gud på ryggen”, det vill säga genom det fördolda - baksidan – kan människan se härligheten

⁴⁸ Ib., s. 9.

⁴⁹ Beata Agrell är professor emerita vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet.

⁵⁰ Agrell et al., s. 132. Även om Agrell inte nämner ordet grotesk så tror jag att det finns uppslag för att läsa vidare berättelsen med Bachtin.

⁵¹ Ib., s. 136.

⁵² Agrell et al., s. 133.

upp. I berättelsen finns tydliga referenser till Bibeln och direkta citat som Ahlin sätter in i nya sammanhang, och därmed förskjuts betydelsen. I den ahlinska estetiken är de vad man kan kalla 'anstötpunkter' som ska få läsaren att sakta in läsningen och begrunda det sagda.

1.5 Disposition

Analysen inleds med en kort redogörelse för några centrala idéer och motiv i *Natt i marknadstället* som har betydelse för läsningen av berättelsen om Hedvig och Joel. Därefter följer en sammanfattning av berättelsen och det kapitel som berättelsen ingår i. I avsnitt 3 kommer själva den narrativa analysen i ordningen tempus ('den narrativa tiden'), modus ('distans och perspektiv') och röst ('berättare och berättarnivåer'). Efterföljande avsnitt (4) innehåller en diskussion med utgångspunkt i den narrativa analysen. Uppsatsen avslutas med några sammanfattande kommentarer och funderingar kring framtida analyser av "Berättelsen om Hedvig och hennes son".

2. *Natt i marknadstältet och berättelsen*

2.1 *Natt i marknadstältet*

Romanen innehåller en mängd karaktärer och berättelser som alla framträder i sin egen rätt. Men trots det färgstarka myller som karaktäriserar verket, så får ändå historien om Paulinas och Leopolds äktenskap ses som den sammanhållande ramberättelsen. I det inledande kapitlet möter vi den rastlöse Leopold som är ”mannen som saknar det goda”. (s. 5) Han har en familj som älskar honom, men är själv oförmögen till kärlek. Han ser sig som ett ”svagt kräk” och hans bittra hat och vilja till upprättelse har sin grund i något så banalt som en oförätt i den lokala idrottsföreningen. (s. 7) Paulina förstår inte varför Leopold ständigt söker bekräftelse utanför sig själv och varför han ständigt måste jämföra sig med andra. ”Vi är fullkomliga redan innan vi börjar bära oss åt”, säger Paulina i en av sina långa monologer. (s. 127) I Paulinas livshållning ingår kärleken till arbetet i ett cirkulärt evighetsperspektiv: liv skapas ur död, och detta liv måste dö för att nytt liv ska skapas. För konditoriägaren Paulina bakas inte brödet i första hand för att tjäna mer pengar, utan för att tjäna människan. ”I arbetet offrar vi oss och dör för andra. Andras arbete ger oss liv och kommer oss att uppstå. Det dagliga korset: det är att arbeta.[...] Under arbetet dör vi bort timme för timme; men liv växer upp ur den döden.” (s. 125)

De båda citaten speglar det, för romanen så centrala, kristna – och då framför allt lutherska – tankegodset. Att människan är fullkomlig, oavsett gärningar och prestationer, kan härledas till den kristna nåden och Luthers ’rättfärdighet genom tro’.⁵³ Det är också förbundet med synen på det absoluta människovärdet, som bland annat Ekholm tar upp i sin analys av romanen.⁵⁴ Kopplat till nåden finns också Luthers tankar om kallelsen och arbetet. Det är inte de goda och gloriösa gärningarna inför Gud som leder till frälsning. Det räcker med tro. De goda handlingarna är till för medmänniskan, precis där vi just nu befinner oss, och det handlar därför inte om att försöka bli allt mer helgonlik. I Paulinas bullbak ryms kallelsen: hon bakar det dagliga brödet för sina medmänniskor och ger av sitt liv. I hennes tal om arbetet ryms också kristendomens centrala rörelse från död till nytt liv.⁵⁵

Paulinas monologer är karaktäristiska för romanen där existentiella och teologiska frågor avhandlas i en något docerande stil av konditoriägare, garnförsäljare, stuveriarbetare och utstötta. Gunnar D Hansson skriver om ”Lars Ahlins sätt att låta människor ur proletära miljöer, ’utslagna’ människor eller ’outsiders’ få röst och närmast obegränsade språkliga

---

⁵³ För de lutherska begreppen, se Carl-Axel Aurelius artikel om Martin Luther i NE.

⁵⁴ Ekholm.

⁵⁵ Ib., s. 389.

möjligheter för att ge sin syn på världen”.⁵⁶ Som många forskare också konstaterat är romanens karaktärer inte realistiskt återgivna i en traditionell mening: ”Paulina är för god, Leopold för omöjlig, Hedvig för tålig och Fredriksson för idealistisk.”⁵⁷ Personerna representerar ofta olika idéer eller livshållningar, och på det sättet kan vi tala om en idéroman.

Romanen inleds och avslutas med ett par händelserika dygn. Dessa utspelas i samband med den årliga marknaden i den namnlösa staden. Efter att ha varit borta under en längre tid kommer Leopold hem till sin familj. Det visar sig att han lurat en av sina fiender till ett försäkringsbedrägeri, och han har därigenom själv tjänat en stor summa pengar. Paulina tar först emot honom, men eftersom han själv inte erkänner sitt brott väljer hon sedan att döda honom. Mellan romanens första och sista del ges en längre tillbakablick som sträcker sig flera månader i tiden. Vi får möta en uppsjö personer som alla får möjlighet att berätta sina livshistorier. Det finns dock en person vars liv vi egentligen inte vet mycket om, men som ändå är helt central i romanen. Den trettonåriga Zackarias är brorson till Paulina och är den som fungerar som förmedlare och budbärare i romanen. Han har hamnat utanför skolväsendet, men hans pappa och pappans vän Alexis Bring tycker att han har mer att lära av att studera livet och människorna: ”Därför: strunta i böcker och teorier, Zackarias. Se människan! Direkt och oförvillat. Studera hennes friheter och beroenden.” (s. 25) Uppmaningen riktas till Zackarias i inledningen av romanen, och han är sedan den som både tar emot och förmedlar några av de viktigaste berättelserna. ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” är den första av historierna som Zackarias berättar och ingår i kapitlet ”Flickan som helst vill leva”.

2.2 ”Flickan som helst ville leva”

I romanens andra kapitel träffar Zackarias Klara, som just skrivits ut från sjukhuset. Klara berättar sin tragiska levnadshistoria för Zackarias. Hon har blivit lämnad av sin fästman Allan, som flyttat till Amerika. I förtvivlan försöker hon därefter ta livet av sig, men när hon är på väg att hänga sig kommer en man förbi och blir ursinnig på henne. Enligt Greger, som mannen heter, är självmord den lägsta och uslaste handling som en människa kan utföra. Greger flyttar in hos Klara och börjar plåga henne med en sjuklig svartsjuka, och en besatthet av hennes självmordsförsök. Så småningom föreslår han att de gemensamt ska ta sina liv, men hon lyckas gömma några av sömntabletterna och överlever. Greger dör. Det är när Klara blir utskriven efter detta sitt andra självmordsförsök som hon träffar Zackarias. Hon har femtio kronor på fickan, men det är i stort sett allt: ”Ingen bostad, inget arbete, inget humör, ingen

---

⁵⁶ Hansson 1979, s. 146.

⁵⁷ Essunger, s. 148f.

biljett till Amerika.” (s. 28) När Klara berättat sin historia och visat sin hopplöshet för Zackarias berättar han historien om Hedvig Persson och hennes son Joel.

2.3 "Berättelsen om Hedvig och hennes son"

Strykerskan Hedvig och sjömannen Joel blir förälskade i varandra, men efter en vinter tillsammans lämnar Joel Hedvig och går åter till sjöss. Hedvig blir förkrossad. Det visar sig att hon väntar barn med Joel och hon föder en son, som även han får namnet Joel. När hon tvättar det lilla barnet och ska torka honom tappar hon honom i golvet, och därefter är Joel förslamad i benen. Redan som barn är han vresig, hatisk och bitter, och allra mest fientlig är han mot sin mor. Hedvig å sin sida älskar sin son och gör allt för att odsla kärlek på honom. Som försvar för Joels ondska upprepar hon för sin omgivning: ”Det var jag som tappade honom i golvet”. (s. 61) Joel blir lärling hos en skomakare och kan sedan själv försörja sig inom yrket. Han vägrar använda kryckor eller andra hjälpmedel och tar sig fram genom att gå på sina knogar, eller så bär modern honom. När Joel är vuxen begär han att modern ska ordna sprit och prostituerade till honom. Hon lider, men gör som hon blir tillsagd. Många av de prostituerade vägrar följa med modern, men Olga blir den som mest regelbundet besöker Joel. En dag när Hedvig kommer hem möter hon Olga i dörren, som då berättar att hon ska flytta till Stockholm. När Hedvig kommer in i rummet hittar hon Joel i upprört tillstånd, med ryggen vänd mot modern ropandes: ”Var är du?”. Hedvig svarar: ”Här är jag”. Detta upprepas tre gånger och sedan frågar Hedvig: ”Var är du?” (s. 80f). Hedvig sträcker ut armarna för att omfamna sin son men han flyr undan. Hon följer efter och han slår henne i ansiktet. Därefter beskrivs både Hedvig och Joel i termer av försoning och frid. Det sista som sker i berättelsen är en mycket kort beskrivning av hur Joel bygger upp en ny borg och stänger in sig. Hedvig dör. Joel fortsätter sitt arbete som skomakare och sätter ut annonsen med texten: ”Gynna en invalid, när Ni behöver reparera Edra skodon.” (s. 83)

3. Narratologisk analys av "Berättelsen om Hedvig och hennes son"

3.1 Den narrativa tiden

När tar berättelsen slut? Om vi läser berättelsen till sista raden får vi reda på att Joel "byggde upp en ny borg" och att Zackarias säger till Klara att även hon kommer få en ny borg. (s. 83) Men många tidigare tolkningar har valt att bortse från de sista raderna och läser istället Hedvigs och Joels försoning som upplösning.⁵⁸ Varför har så många läsningar slutat i försoningens tecken? Jag tror att vi kan komma en bit på väg genom att studera hur den narrativa tiden är organiserad i berättelsen, och hur det kan påverka vår läsning och förståelse av texten. Eftersom det är meningslöst att mäta förfluten narrativ tid genom läsakten har jag valt att, liksom Genette, observera den narrativa tiden genom mängden text (antal sidor).

Berättelsen börjar "in medias res" med Hedvigs mantra: " – Det var jag som tappade honom i golvet". (s. 61) Sedan bryter Jerk in⁵⁹ och därefter konstateras att Hedvig nu är död, men att hennes son fortfarande lever och är verksam som skomakare i den lilla staden. Därefter följer den analeps som egentligen är hela berättelsen.⁶⁰ De första tre sidorna i berättelsen skildrar Hedvigs möte med Joel, sonens födelse, den fatala olyckshändelsen och Hedvigs förtvivlan efter mannens svek. Vi får reda på att två år gått, präglade av "sorg och hjälplöshet". (s. 64) Sedan följer åtta sidors berättelse där flera år på historiens plan går. Genom Joels uppväxt och några tidsangivelser⁶¹ förstår läsaren att många år förflutit sedan Hedvigs förälskelse. Hedvig har nu införlivat sin sorg och tar på sig skulden för sonens olycka och elakhet. Joel växer upp, går i skolan och får så småningom jobb hos en skomakare. I och med att texten saknar några exakta tidsangivelser förstärks känslan av en sorts rutin; livet går vidare i ett slags 'status quo'.

Därpå avbryts det summerande återberättandet med meningen: "En kväll begärde han att modern skulle skaffa honom brännvin." (s. 72) Tidsmarkören "en kväll" är exakt och blir en tydlig kontrast mot de obestämt många år som förflutit. Genom att händelsen så tydligt tidsbestäms förstärks det partikulära i skeendet, och tempobyttet från summering till scen höjer läsarens uppmärksamhet. Nu har något viktigt hänt i personernas liv. Nästa stycke inleds också med en liknande tidsmarkör: "Så inträffade det en lördag att Joel för första gången begärde att modern skulle skaffa honom ett luder." (s. 72) Det är återigen något nytt som

---

⁵⁸ Se avsnitt 4.3.

⁵⁹ Se avsnitt 3.4 om berättarröster.

⁶⁰ I den långa analepsen finns också många tillbakablickar, till exempel inleds ju berättelsen med att Hedvig tappar sin son, och sedan följer själva mötet med sjömannen Joel.

⁶¹ "Hedvig Persson var glansstrykerska under många år" (s. 64), "År efter år bar hon sitt lidande med frid" (s. 67), "Under årens lopp satt hon många gånger hopkrökt..." (s. 71).

händer i personernas liv, men vi förstår att det inte är en enstaka händelse utan att det är fråga om något som kommer återkomma ("för första gången"). Vi kan nu iakttä hur berättandet nästan helt och hållet växlar till en scenisk framställning. Joel rasar mot modern, sliter i skjortan av ilska mot moderns vägran och Hedvig värjer sig: "Slå mig hellre! grät hon. Och ett föremål ven strax förbi hennes axel. Ja, slå mig hellre; begär bara inte det av mig! – Han kastade ännu ett par föremål. De träffade hennes rygg, så att hon vacklade och tvingades att ställa fötterna ifrån varandra som ett djur, knäande och med hängande säte." (s. 73) Sedan följer cirka sex sidor som utspelas under två dygn. Hedvig är ute på gatorna på nätterna och letar prostituerade, och under den andra natten tar hon hem Olga. Därefter kommer en ellips och vi får reda på att sex månader gått. Olga har fortsatt komma till Joel. Återigen avbryts den berättande framställningen av en mycket intensiv scen som skildrar det upprivande mötet mellan Joel och Hedvig. Vi följer mötet under tre sidor och den narrativa tiden bromsas upp så att vi nästan uppfattar skeendet som en förhöjd fördröjning. Detta förstärks genom berättelsens slut där de resterande åren, fram tills det 'nu' där analepsen togs sin början, sammanfattas på ungefär en halv sida.

Från den långa, långsamma och mycket förtätade scenen mellan Hedvig och Joel har vi kastats in i ett muntert och rapsodiskt återberättande. Tre meningar sammanfattar karaktärernas resterande liv. "Som sagt var. Olga reste till Stockholms bättre marknad och tog Joels hjärta och drift med sig (och hundralappshögen som klivit en pinne förbi tredje nollan). Hedvig fick sin grav. Dessförinnan fick hon uppleva att Joel byggde upp en ny borg omkring sig." (s. 83) Vad Joels borg består av får vi inte veta, men stycket avslutas med hans provocerande annons.

Vad jag försökt åskådliggöra med detta utförliga avsnitt om den narrativa tiden i berättelsen är hur tempoförskjutningar påverkar vår läsning och förståelse för texten. Det i sin tur kan förklara hur berättelsen tidigare blivit läst och tolkad. Vad som också blir tydligt är något som man kanske inte alltid tänker på som läsare: narrativets dynamik och relationen mellan berättelsens och historiens tid. Genom att strukturera berättelsen blir dynamiken tydligare:

2 år. 3 sidor. Hedvig träffar Joel, blir lämnad och sonen med samma namn föds.

"Många år". 8 sidor. Joel växer upp, Hedvigs accepterande sorg, Hedvigs tal om arbetet.

2 dygn. 6 sidor. Joel får Hedvig att hämta prostituerade. Hedvigs vandring. (Ellips, 6 månader)

Cirka 1 timme? 3 sidor. Mötet mellan Joel och Hedvig.

Resterande liv. ½ sida.

Berättelsens tempo blir alltmer långsamt och dröjande, fram tills den sista rapsodiska delen. I Genettes analys av *À la recherche du temps perdu* möts vi av en liknande struktur, och oavsett lämpligheten i att jämföra två så av omfattning olika verk, är Genettes kommentar också giltig för vår text: ”a Beethovenian massiveness and brutality, which contrasts so sharply with the almost imperceptible fluidity of the early parts, as if to compare the temporal texture of the older events with that of the more recent ones – as if the narrator’s memory, while the facts drew nearer, were becoming both more selective and enormously enlarging”.⁶² Att vi som läsare därför dröjer oss kvar i den långa scenen mellan Hedvig och Joel är helt naturligt; vi önskar att denna djupt tragiska och upprörande historia får avslutas i försoning och frid. Betydelsen och tolkningen av slutet belyses ytterligare under avsnitt 4.3.

3.2 Modus – närhet och distans

Liksom i romanen i stort pendlar berättelsen mellan monologer, dialog och beskrivande narrativ, det vill säga mellan det som Genette benämner berättande av ord respektive händelser. Berättelsen inleds med en dramatisk talakt som genast fångar lyssnarens uppmärksamhet och skapar närhet och sedan följer beskrivningen av Hedvig. Därefter följer ytterligare ett återberättande av ord (Jerks kommentar och en upprepning av Hedvigs mantra), och därpå beskrivningen av en rad händelser (fader Joels svek och sonen Joels födelse). Detta avbryts snart av Hedvigs egna ord: ”Älskade, min älskade! kved hon”. (s. 63) På det sättet fortsätter berättelsen. Berättandet av händelser hejdas ständigt av ett berättande av ord, vilket skapar en pendelrörelse mellan närhet och distans.

Vi kan också iaktta en intrikat växling mellan hur berättandet av ord återges. Ofta glider texten mellan indirekt och direkt tal, där det inte alltid är klart vem som talar: karaktären eller berättaren. Det handlar både om den lek med berättarnivåer som jag återkommer till i avsnitt 3.4 och det sätt (modus) som historien är berättat på. Ett exempel kan ges från Hedvigs långa utläggning om människans och arbetets värde. ”Att han skulle förtära andras liv vägrade han inse, fastän det är så att vi alla lever på det sättet. Vi förtär varandras liv och kan inte undgå att göra det. Vi är byte och rovdjur, offer och offerpräst i samma person.” (s. 69) Stycket inleds med att omnämna Joel som ”han”, i tredje person. I nästa mening kommer ett ”vi” och i förstone ligger det närmast till hands att tolka detta som en extranarrativ kommentar från en övergripande nivå, riktat ut mot berättelsens mottagare, men så kommer det lite senare: ”Tänk på det, Joel. Vi två lever lika för lika: öga för öga, tand för tand.” (s. 69) Talet är riktat till Joel och i slutet förstår vi att avsändaren är Hedvig: ”Ve de

---

⁶² Genette, s. 93.

rika! sade Hedvig. Ve oss alla i den mån vi är rika!” (s. 70) Passagen är iscensatt på ett sätt som öppnar berättelsen utåt, som glider mellan och blandar samman de olika berättelse- och talaktsnivåerna och på så vis antyder att det avhandlade är något som inte bara angår Joel eller karaktärerna i romanen.

3.3 Modus – fokalisering, perspektiv och karaktäriserande språk

I berättelsen möter vi en allvetande berättare som har full insyn i skeendet, karaktärernas medvetande och känslor. Berättaren har tillgång till hela historien, känner till vad personerna tänker och känner, och hoppar fritt mellan karaktärernas inre: ”Vem hade övergivit henne? Han, Joel, den unge eldaren; han som nästan utan smärta övergav sig själv inför stöten av varje nyhet. Hedvig var emellertid övergiven på ett ödesdigrare sätt än hon först förmådde uppleva.” (s. 64) Berättaren har fullständig kontroll över både Joel och Hedvig i den här passagen och kan redogöra för bådats känslor vid separationen. Berättaren vet till och med att Hedvigs övergivenhet egentligen är värre (eller annorlunda) än vad hon själv upplever i det ögonblicket. Enligt Genettes terminologi har vi därför att göra med en nollfokaliserad berättelse.

Men även om den allvetande berättaren inte har några begränsningar och pendlar fritt mellan karaktärerna, så finns ett tydligt fokus på Hedvig i berättelsen. Hon är den karaktär som får störst textutrymme, och det är även Hedvigs inre som den allvetande berättaren i första hand besöker. Joel rasar och befäller, men det är ytterst sällan vi får hans perspektiv på händelserna. Vi vet att han är bitter och arg över sitt liv men vi får inga längre redogörelser över hans bevekelsegrunder eller innersta tankar. Liksom romanen i stort är både Leopolds och Joels livshållningar satta i skugga.

Under modus kan vi också samla de språkliga grepp som påverkar narrativet. Genette använder begreppet ’personal voice’ för att belysa hur stilistiska grepp karaktäriserar ett narrativs personer.⁶³ Som både Anna Boëthius och Beata Agrell har visat är händer och armar viktiga attribut i berättelsen.⁶⁴ Händer och armar återkommer i samband med arbetets betydelse och i Joels fall blir hans händer till och med fötter: ”Han förflyttade sig med hjälp av händerna (kryckornas hjälpmedel föraktade han). Han gick på dem. [---] Han hade märkvärdigt starka armar.” (s. 68) Detta kontrasteras mot Hedvigs händer – de händer som tappade sonen i golvet: ”Hon stod stilla som en bild och rörde inte ens händerna. Att de ändå tyngde henne på ett särskilt vis yppades strax efteråt, då hon utan att själv märka det lät dem vila på bordet”. (s. 61) Däremot kan man inte finna några större skillnader mellan

---

⁶³ Genette, s. 183.

⁶⁴ Boëthius et al., s. 115. Agrell et al., s. 132.

karaktärernas språk. Alla präglas av ett mustigt, expressivt bildspråk där de (vämjeliga) kroppsliga metaforerna aldrig är långt borta. Hedvig: ”träng då igenom upplevelsens synliga skog av barr och löv och lägg händerna på en inälva så att du känner dess rörelser, tryck tummarna mot lymfan” (s. 77), Joel: ”ett smaklöst utbudande av det håll en tom benpipa ruvar över” (s. 75) och Olga: ”det är alltid med förfäran jag ser varje flicksnärta ränna i höjden; kanske blir framtidens människor så långa att de viks av på mitten av skallens tyngd; då kommer huvudsvålen och fotsulan på samma nivå”. (s. 78)

3.4 Röst – berättare och lyssnare

När Zackarias berättar historien för Klara är han visserligen en intradiegetisk berättare relativt romanen som helhet, men en extradiegetisk berättare i förhållande till sitt eget narrativ. Han står utanför berättelsen och är allvetande, men berättarstrukturen är mer komplex än så. I andra stycket inträder plötsligt ytterligare en berättare, nämligen Jerk, Zackarias far: ”Jag greps alltid av vördnad när den blicken mötte mig, erkände Zackarias’ far. Det hände att han berättade om Hedvig Persson för sin pojke.” (s. 61) Det visar sig alltså att Zackarias traderar en berättelse som han först fått höra från sin far. Jerk är både en extradiegetisk – han är inte en aktiv del av diegesen, han står utanför – och en homodiegetisk berättare – han har varit där, i diegesen och träffat personerna, men befinner sig utanför i berättarögonblicket, som berättare. Jerk har träffat Hedvig när hon var ute på nätterna och letade prostituerade, och genom de avslutande betraktelserna förstår vi att hon gjort stort intryck på Jerk: ”Tunn och genomskinlig som ett dyrbart skal, såg vi henne de sista åren, berättade Zackarias’ far. Hon var genomskinlig på det sättet att hela hennes liv syntes bakom; ändå – aldrig har jag träffat någon som haft väsentligare saker att säga om mörker och oskuld.” (s. 82) Även Zackarias har varit med i diegesen som en passiv karaktär. Mot slutet av berättelsen säger Jerk: ” – Du, Zackarias, har fått gå med mina skor till Joel på den annonsen.” (s. 83) Zackarias är också delaktig i den utbytesekonomi som Hedvig menar att vi alla deltar i, där vi är ”byte och rovdjur, offer och offerpräst i en och samma person”. (s. 69)

Men varför talar Zackarias, genom Jerk, om sin pappa som ”Zackarias far”? I konsekvensens namn borde den kommenterande Jerk inte omnämnas som Zackarias far, utan ”min far”. Här bryts perspektivet genom att en tredje extradiegetisk berättarröst ger sig till känna. Det gör strukturen mer komplex och det finns anledning att anta att det fyller en viktig funktion. Genom förskjutningen av berättandet och leken med berättarrollerna överskrider den diegetiska bubblan och tilltalet når utanför, i riktning mot läsaren. I den innersta, ’ursprungliga’ berättarsituationen är Jerk berättare och Zackarias lyssnare, sedan blir

Zackarias berättare och Klara lyssnar. Men helt plötsligt bryts alltså illusionen och en tredje utomstående berättare uppträder på scenen – och här är det den motsvarande, extradiegetiska lyssnaren som ska höra. Vi ser alltså vad gäller berättandet en rörelse utåt och det ligger nära till hands att läsa det som en lek med berättarnivåer; som ett textstrategiskt sätt att lyfta problematiken från något som inte bara angår Zackarias eller Klara, utan även oss läsare.

Ett annat sätt att bryta den 'diegetiska bubblan' är bruket av så kallade 'narrativa metalepser'. Genom att låta berättarrösterna göra intrång i diegesen kan man, enligt Genette, skapa komiska och fantastiska effekter.⁶⁵ Det finns både synliga och mindre synliga metalepser i berättelsen. De mest uppenbara är där den tredje extradiegetiska berättaren bryter in, som i de citerade avsnitten ovan. Men även Jerk själv bryter in, till exempel mot slutet: "Gå till vita kartan, Zackarias!" (s. 83)

3.5 Röst – den metadiegetiska berättelsen

I avsnittet om berättarröster behandlar jag "Berättelsen om Hedvig och hennes son" som 'first narrative', det vill säga i termer av att Hedvig och Joel befann sig inom diegesen och Zackarias och Klara utanför. Men om vi ser till romanen som helhet är Zackarias och Klara karaktärer som befinner sig inom den övergripande diegesen. Som tidigare konstaterats innehåller *Natt i marknadstältet* flera insprängda berättelser med en sammanhållande ramberättelse. Romankonstruktionen känns igen från *Odyssén*, *Tusen och en natt* och en rad andra verk genom litteraturhistorien.⁶⁶ I Genettes terminologi benämns dessa narrativ inom diegesens ram, på en andra nivå, som metadiegetiska berättelser. Vad kan vi säga om relationen mellan metadiegesen och diegesen, alltså mellan de händelser som frammanas i den lilla berättelsen i förhållande till dem i den stora? Genette skiljer på tre olika typer av samband: a) ett direkt samband mellan händelserna i de båda berättelserna – alltså metadiegesens funktion är att förklara något i diegesen (en variant på en förklarande analeps), b) ett tematiskt samband mellan metadiegesen och diegesen, där de metadiegetiska händelsernas roll är att skapa kontrast eller analogi till händelserna i diegesen (liknelse, exemplum) och c) det intradiegetiska framförandet av den metadiegetiska berättelsen fyller i sig en funktion i diegesen, och själva innehållet behöver inte vara relevant. Berättandet kan till exempel syfta till att avleda eller distrahera en karaktär i diegesen.

Vad gäller "Berättelsen om Hedvig och hennes son" finns ett tematiskt samband mellan diegesen och metadiegesen. Liksom Hedvig och Joel har även Klara mött kärleken och blivit lämnad. Berättelsen kan alltså läsas som ett exemplum i relation till Klara (b i

---

⁶⁵ Genette, s. 235.

⁶⁶ Ib., s. 231.

ovanstående), och jag kommer beröra och utveckla den tanken ytterligare under avsnitt 4.1. Men som Erik A. Nielsen skriver är berättelsen inte bara riktad till Klara, utan även till Zackarias (som varit lyssnare i ett tidigare skede). Det är en viktig iakttagelse, även om Nielsen inte analyserar berättarsituationen på ett djupare plan. Nielsen tolkar det helt kort som att berättelsen om Joel också är berättelsen om Zackarias i hans ovilja till att bli vuxen och ”för sig själv skapa gränser genom att ådra sig förpliktelser i ett verkligt förhållande”.⁶⁷

Om vi fortsätter titta på metaberättelsens samband med diegesen utifrån Genettes tredje funktion (c i ovanstående) – fyller berättandet i sig någon funktion? Maria Essunger är inne på det när hon skriver om Zackarias’ berättande: ”När Klara vill veta mer om vem Zackarias är väljer han istället att berätta en historia om någon annan, vilket just säger mycket om vem han själv är, en osäker yngling som försöker finna sin identitet genom andras livsberättelser.”⁶⁸ Det ligger mycket i vad Essunger säger, att Zackarias är stum – trots sitt berättande. Men just i det här skedet av romanen framgår ingen direkt nyfikenhet från Klaras sida om vem Zackarias är. Däremot har Zackarias, tidigare i kapitlet, fått Klara att berätta sin livshistoria genom att övertyga henne om att just berättandet i sig kan spela en roll: ”Huvudsaken är att du berättar, då kommer sanningen alltid fram, förr eller senare” (s. 34). Gunnar D. Hansson påpekar vilken betydelse som just talet och berättandet har för en annan karaktär i romanen – Kornelius Fält, ’Närkingen’. Det är först genom att berätta historien om sin offrande kamrat som Närkingen blir medveten om vem han är, och varför han handlat som han gjort.⁶⁹ Hansson menar att Zackarias’ tes om berättandets betydelse här får sin praktiska gestaltning.

---

⁶⁷ Nielsen, s. 161.

⁶⁸ Essunger, s. 157.

⁶⁹ Hansson 1979, s. 154f.

4. Reflektioner efter den narratologiska analysen

Med utgångspunkt i den narratologiska analysen kommer jag att fördjupa mig i några av de infallsvinklar som kommit fram, och även koppla dessa till tidigare läsningar av berättelsen. Det gäller den centrala doptematiken och att läsa berättelsen som en liknelse (4.1 nedan) och hur den narrativa tiden påverkar läsningen och tolkningarna av berättelsens slut (avsnitt 4.3). Jag har också valt att lägga fram ett avsnitt (4.2) där jag har svårt att hitta någon rimlig tolkning – ett av de många hinder som gör att berättelsen kan upplevas som ”ett gift och ett läkande på en och samma gång”.⁷⁰

4.1 Liknelsen – från död till liv

Den 13-årige pojken Zackarias berättar alltså den djupt upprörande och skakande historien om Hedvig och Joel för en nyutskrivna 18-årig flicka med suicidal bakgrund. Detta gör Zackarias när han ser att ”hon hade förlorat orienteringsförmågan och blivit ett skräp för vindarna. Utan roder, utan mål, utan framtid.” (s. 61) Hur kan vi förstå det? Själva berättarsituationen är alltså i någon mån upprörande, men berättelsen är ändå uppenbarligen tänkt att tjäna som ett stöd för Klara. Hedvig och Joel har båda två förlorat sina älskade, liksom Klara, och i berättelsen gestaltas den centrala idén i romanen om den nödvändiga ’döden’ för ett fullgott liv. Genom att öppna sig för kärleken har personerna också gett sig in på den vanskliga stigen mot svek, trolöshet och förtvivlan. Men ett liv utan kärlek är ett förstenat och förborgat liv. För Klara är döden än mer konkret genom de båda självmordsförsöken. I det andra försöket hade hon till och med somnat in, men hittades och kunde tas till sjukhus och gavs livet åter. Denna ’andra död’ är en typ av återfödelse. Hon kommer ut från sjukhuset i stort sett lika tomhänt som en nyfödd (bortsett från några gamla pappväskor med trasor och en femtiolapp). ”Berättelsen om Hedvig och hennes son” kan därför tjäna som ett uppmuntrande exempel för Klara: ”Ens liv är bortkastat om man dör utan att ha dött åtminstone en gång innan.” (s. 83) Klara gestaltar det, för *Natt i marknadstältet* så centrala, uppståndelselev som bland annat Gustaf Wingren och Christer Ekholm uppmärksammat.⁷¹

Berättelsen kan alltså läsas som ett exemplum eller en liknelse för Klara (och Zackarias som ursprunglig lyssnare), och som den narrativa analysen visade är det också ett vanligt grepp i romankonsten. Men, som jag åskådliggjorde i avsnittet om berättarröster kan berättelsen också läsas som ett exemplum eller liknelse framsatt till läsaren, i det att berättelsen når utanför den ’diegetiska bubblan’.

---

⁷⁰ Aurelius och Hansson, s. 11.

⁷¹ Wingren; Ekholm.

4.2 Hedvig och Paulina – gestaltning och/eller idé

Dessa förskjutningar och uppbrott i diegesen kan också kopplas till det som Beata Agrell benämner 'anstötspunkter', där du som läsare måste stanna upp och reflektera över texten.⁷² En sådan svår punkt är den scen där Joel beskriver den sovande Hedvig: "Såsom hon hade prisat honom då han levat innesluten i sömnens gröna blad; det kvitterade han nu äntligen. Grämelse, såg han hos sovande mor, livshat, olust, en från fettets in i själva nerven förskämd upplösning...". (s. 75) Talet är ett svar på Hedvigs betraktelse av den i frid vilande Joel. Men här vänds perspektivet ut och in. De enda gångerna som Joel är befriad från hatet är just i sömnen, och i sällsynt fall i en typ av "vaken frånvaro". (s. 71) Nu visar det sig att Hedvig är Joels motsats i sömnen; såsom den vakna Joel är den sovande Hedvig. Hur kan man förstå det? Är Hedvigs ansvarsfulla rakryggade offerliv bara en mask som trillar av när hon inte har kontrollen längre?

Vad gäller läsningarna av berättelsen om Hedvig och Joel tar de flesta kommentarer fasta på likheterna i Paulinas och Hedvigs livshållningar, men få uppmärksammar de små sprickor i karaktärerna som trots allt finns där. Maria Essunger är inne på detta i sitt resonemang om Paulinas ofrihet och destruktiva kärlek.⁷³ Hon ser mordet på Leopold som både ett offer- och barmhärtighetsmord och "ett mänskligt skri av desperation när inga andra utvägar blir synliga, ett skri som rymmer både hat och kärlek".⁷⁴ Essunger vill nyansera den gängse synen på Paulina och Leopold som i någon mån orealistiska bärare av två livshållningar. Hon gör också en intressant återupprättelse av Leopold: "Det är en legitim upplevelse att leva i brist som Leopold gör."⁷⁵ Både Hedvig och Paulina är alltså människor med både gott och ont, och det går kanske därför att inte enbart läsa dem som bärare av idéer.

4.3 Betydelsen av slutet och tidigare läsningar

Många tolkningar av berättelsen väljer just att bortse från de sista raderna där Joel sätter upp sin skylt och Zackarias' konstaterande att även Klara kommer att bygga nya borgar. Arne Melberg skriver i sin avhandling om Lars Ahlin att det är en berättelse "där just livsviljan och livets värde förmår övervinna och överleva de usla omständigheternas motstånd".⁷⁶ Erik A. Nielsen undviker helt det problematiska slutet och menar att Joel når sorgen "som kan

---

⁷² Agrell et al., s. 143.

⁷³ Essunger, s. 309.

⁷⁴ Ib., s. 310.

⁷⁵ Ib., s. 324.

⁷⁶ Melberg, s. 179.

förvandla hans hatfyllda sinne”.⁷⁷ Maria Essunger läser slutet i försoningens tecken. Hedvig och Joel ”erfar varandra som likar” och arbetet blir Joels kall: ”han har funnit sin plats” och ”Joels kreativa hat kan förbytas i dagligt konstruktivt arbete”.⁷⁸ Även Torborg Lundell ser Joels fortsatta arbete som något positivt. Detta är hans nya borg och det är något som får honom att glömma det gamla. Zackarias påstående om Klaras nya borgar blir därför ett löfte om att även hon kommer hitta nya ställen att ’begrava sina sorger’ i.⁷⁹

Det finns dock ett par läsningar som tolkar slutet mindre hoppfullt. Saga Oscarson konstaterar att Joel inte direkt genomgår någon utveckling i det att han återgår till att bygga murar runt sig.⁸⁰ Även hon tolkar Joels arbete som en ny borg, men det är snarare en förskansning än en trygg boplatz. Skylten ”Gynna en invalid!” tolkas som en hållning helt motsatt Hedvigs och Paulinas kärleksfulla syn på arbete. Det är också den läsning som Christer Ekholm gör i antologin *Arbets(o)förmåga* där ”glömskan av den givande värdegemenskapen, intressant nog, tar gestalt som ’dött’ arbete för pengar, inte som personligt utbyte – med handikappet som försäljningsargument”.⁸¹

Man kan verkligen fråga sig varför berättelsen avslutas med den utmanande skylten och Zackarias fräcka påstående till Klara: ”det ska bli intressant att få uppleva hur din nya borg kommer att se ut”. (s. 83) Jag tror att Arne Melberg är inne på en viktig tanke med sin analys, där marxistisk dialektik kombineras med kristen idétradition. Det är inte meningsfullt att tala om någon ’vacker’ syntes där allt måste gå ihop på slutet. Ur varje ’död’ växer nytt liv, men även detta liv ska dö och åter ge nytt liv. Det är en ständig rörelse fram och tillbaka, och med det i åtanke är det lättare att klara sig utan något befriande harmoniskt slut. Som Melberg skriver så är syntesen ”blott ett fridfullt interregnum” innan nya konflikter och upprivande stormar tar vid.⁸² Det är inte så att Joels själsliga död befriar för evigt (i hans jordiska liv) – han (och människan) bygger ständigt nya borgar som måste rivas ner; bygga upp och riva ner i ett evigt kretslopp. Med det i åtanke kan det bli lättare att förstå den avslutande hurtiga kommentaren riktad till Klara. Trots att Klara ”redan dött en gång” och ”är stark” och ”redan i farten” (s. 83) kommer även hon att möta nya motgångar och bygga nya borgar – och kanske hinna dö flera gånger under sitt liv.

---

⁷⁷ Nielsen, s. 156.

⁷⁸ Essunger, s. 319, 22.

⁷⁹ Lundell, s. 120.

⁸⁰ Boëthius et al., s. 77.

⁸¹ Ekholm, s. 393.

⁸² Melberg, s. 143.

5. Avslutning

Jag har nu kommit till slutet av den (i varje fall för mig) spännande resa som Beata Agrell utlovade i uppsatsens inledning. Den narratologiska analysen ledde in mig på många upptrampade stigar och förtydligade därmed tidigare tolkningar och läsningar. Berättelsens roll i förhållande till 'den stora berättelsen' (romanen) visade starka tematiska samband och belyste (åter) den kristna tematiken. En mindre upptrampad stig kanske var den om hur den narrativa tiden påverkade tolkningen av berättelsens slut. Den narrativa analysen tydliggjorde också hur berättarnivåerna förskjuter rörelsen mot läsaren och hur man kan läsa berättelsen som en 'vidgad liknelse': den är riktad till Klara, Zackarias och oss. Leken med berättarnivåer leder oss också tillbaka till inledningen, där jag redogjorde för mina val i förhållande till forskningsuppgiften (avsnitt 1.2). Så här i efterhand ser jag att det hade varit fruktbart att sätta sig in mer in i den 'ahlinska estetiken'; det som jag beskriver som överträdelser av den 'diegetiska bubblan' är i hög grad analogt med Ahlins medvetna brott mot illusionsromanen. I texten finns en rörelse bort från det mimetiska och mot mig som läsare. Att närmare sätta sig in i Ahlins egna litteraturteoretiska texter kan bli en framtida fördjupning i läsningen av berättelsen och *Natt i marknadstältet*.

Litteratur

- Agrell, Beata, et al., "Kärleken i vredens mask, vreden i kärlekens : samtalet fortsätter om Lars Ahlin, om Hedvig och hennes son", *Vår lösen*, 1999:2, s. 131-46
- Ahlin, Lars, *Natt i marknadstältet* (Stockholm, 1957)
- Aurelius, Carl Axel & Gunnar D. Hansson, "Livets långa brudslöja' : samtal om Lars Ahlin", *Vår lösen*, 1991:1, s. 6-13.
- Aurelius, Carl Axel, "Martin Luther" i *Nationalencyclopedin* [<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/martin-luther/246063>] (hämtad 2014-01-02)
- Boëthius, Anna, "Ensamhet och gemenskap i Natt i marknadstältet", i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red.: Lars Furuland (Stockholm, 1971) s. 91–121
- Ekholm, Christer , "Att vara, att verka, att älska - eller inte : en studie i Lars Ahlins begrepp om (och faktiska) arbete och arbetsförmåga" i *Arbets(o)förmåga : ur ett mångdisciplinärt perspektiv*, red.: Lotta Vahlne Westerhäll (Stockholm, 2008) s. 381-398
- Ekman, Hans-Göran, "Att bära sorg : en studie i Lars Ahlins Natt i marknadstältet", *Vår lösen*, 1976:8, s. 404-411.
- Ekman, Hans-Göran, "Humor och ironi i Natt i marknadstältet" i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red.: Lars Furuland (Stockholm, 1971) s. 122–151.
- Essunger, Maria, *Kärlekens möjlighet : skönlitterär gestaltning och teologisk reflektion hos François Mauriac och Lars Ahlin (Uppsala studies in faiths and ideologies 16., Uppsala, 2005)*
- Furuland, Lars (red.), *Synpunkter på Lars Ahlin* (Stockholm, 1971)
- Gérard Genette, *Narrative Discourse : An Essay in Method* (övers. Jane E. Lewin, Ithaca, N.Y., 1980)
- Hansson, Gunnar D, "Ordet i natten : Lars Ahlin, Natt i marknadstältet" i *Inte bara kampsång : fjorton analyser av arbetarlitteratur*, red.: Birgitta Ahlmo-Nilsson (Lund, 1979) s. 145-158
- Hansson, Gunnar D, "Sjung för de dömda – från Tåbb till Johannes", i *Den svenska litteraturen. 5, Modernister och arbetardiktare : 1920-1950*, red.: Lars Lönnroth och Sven Delblanc (Stockholm, 1989) s. 250-254
- Lundell, Torborg, *Lars Ahlin* (New York, 1977)
- Melberg, Arne, *På väg från realismen : en studie i Lars Ahlins författarskap, dess sociala och litterära förutsättningar* (Stockholm, 1973)
- Nielsen, Erik A., *Lars Ahlin : studier i sex romaner* (övers. Jan Gehlin, Stockholm, 1968)
- Olsson, Bernt & Ingemar Algulin, *Litteraturens historia i Sverige* (3. uppl., Stockholm, 1994)
- Oscarson, Saga, "Jämlikhetstemat i Natt i marknadstältet" i *Synpunkter på Lars Ahlin*, red.: Lars Furuland (Stockholm, 1971) s. 43-90
- Tyrberg, Anders, *Anrop och ansvar : berättarkonst och etik hos Lars Ahlin, Göran Tunström, Birgitta Trotzig, Torgny Lindgren* (Stockholm, 2002)
- Wingren, Gustaf, "Lars Ahlin = evangelium = obegriplighet" i *Tyngd och nåd i svensk skönlitteratur*, red.: Greta Hofsten (Lund, 1991) s. 21-25